

Секція: Філологічні науки

Лепетюха Анастасія Вікторівна

доцент кафедри романської філології

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна

**СИНОНІМІЧНІ КОМПРЕСОВАНІ МОНОПРЕДИКАТИВНІ
ВИСЛОВЛЕННЯ З ПРОНОМІНАЛЬНОЮ ТА НУМЕРАЛЬНОЮ
ГОЛОВНИМИ ЛЕКСЕМАМИ**

(на матеріалі сучасної французької художньої прози)

При формуванні системних (мовних) синонімічних структур у межах функціонально-семантичного макрополя синтаксичної синонімії (далі – СС) відбувається феноменологічне реконструювання буття та його структур і категорій, результатом якого є побудова сублінгвістичних схем, або “когнітивних корелятивів ситуації” [1, с. 69], що становлять “мінімальні одиниці ментальної інформації” [2, с. 48], типові моделі, за якими відтворюються первинні (стрижневі) синтагми та пропозиції, що трансформуються у вторинні редуковані (компресовані), розширені або кількісно рівнокомпонентні (термін автора) однобазові (з одним термінальним ланцюжком) та двобазові (з двома та більше термінальними ланцюжками) мікрополя-члени синонімічного ряду. Одна із системних синонімічних структур обирається мовцем, залежно від прагматичного планування розповіді, й актуалізується у мовленні у вигляді функціональної домінанти-ко(н)текстуально адекватного моно- або поліпредикативного висловлення.

Одним із видів компресованих синонімічних мовленнєвих інновацій-однобазових трансформів є еліптичні монопредикативні висловлення (далі – МПВ) з прономінальними та нумеральними головними лексемами. Серед

МПВ з ініціальним, медіальним та фінальним еліпсисом з прономінальною ядерною лексевою виділяємо: а) характеризуючі(термін В.Г. Гака) [3, с. 351] (побудовані за синтаксичною моделлю: іменна частина Р (предикату) + S (субстантив/номінальна синтагма)) МПВ; б) темпорально-локативні структури; в) атрибутивні монопредикативні конструкції; г) екзистенційні МПВ.

(1) *Bien quelconque, ce punch.* [4, с. 20]

(2) *Pas pour tout, dit Colin.* [5, с. 31]

(3) *Plus jamais.* [6, с. 9]

(4) *Et puis ça.* [7, с. 15]

Спостереження семантико-прагматичних та синтаксичних особливостей результативних (мовленнєвих) побудов дає можливість зворотно реконструювати системні етапи перифразування стрижневих структур.

Приклад (1) становить характеризуюче МПВ з ядерною прономінальною лексевою та з медіальною імплікацією дієслова-копули *être*. Препозиція займенника *quelconque* детермінує стрижневу пропозицію поданої опції: *Ce punch est bien quelconque.* У дистантному (інтерфрастичному) ко(н)тексті експлікується комунікативний намір мовця в гумористичній формі зробити висновок стосовно якості пуншу. Отже, первинна, констатуюча побудова є ко(н)текстуально непертинентною, оскільки вона позбавлена конклюдивної семи, що надає експресивності висловленню: *Bien quelconque, ce punch* (*Ce punch est bien quelconque*). *Et, posant son verre, il essaya d'évoquer le bouquet du "pipi-ma-sœur", ce tafia séraphique distillé par les sœurs de la Mana (...)*

Атрибутивне МПВ (2) з імплікацією негативної екзистенційної конструкції з деміактивним визначенням у претексті (попередньому ко(н)тексті) суб'єктом дії (*ce*) становить еліптичну адекватну структуру, що презентує первинну пропозицію *ce n'est pas pour tout*. Письменник

намагається передати особливості розмовного мовлення учасників діалогічної інтеракції, які синтаксично спрощують репліки шляхом елімінації вже актуалізованих референтів (дейктичних елементів *ça* та *ce*):

– *Ça tient compte de l'harmonie? dit Chick.*

– *(Ce n'est) Pas pour tout, dit Colin. Ce serait trop compliqué.*

У темпорально-локативному МПВ (3) імплікується фінальна частина висловлення з активним визначеним актантом (*elle*), який актуалізується у посттексті (послідуючому ко(н)тексті). Такий тип висловлення виконує катафоричну інтерфрастичну функцію. Отже, повторне введення еквівалентних референтів є синтаксично та семантично надлишковим в аналізованому дискурсивному фрагменті: *Plus jamais. Elle se le jura. Plus jamais. Plus jamais elle ne leur servirait d'agent de liaison.*

У прикладі (4) екзистенційного МПВ з абстрактною локалізацією імплікується медіальна предикативна синтагма з визначеним активним суб'єктом дії *j'ai entendu*. Аналізоване МПВ також виконує катафоричну інтерфрастичну функцію, створюючи ефект очікування на пояснення вже введеного не детермінованого у контактному (інтрафрастичному) ко(н)тексті референта (*ça*). Експлікація стрижневої структури видається у такому разі структурно та семантично надлишковою:

Et puis (j'ai entendu) ça. Plus fort que tous les cris, oui, je l'ai entendu: le craquement des os de ma propre main, ma main qu'on écrasait.

У поодиноких випадках у сучасній французькій художній прозі зустрічається фінальний еліпсис з тенденцією до реституції елімінованого предикативного компонента:

(5) *Ce dont je.* [8, 114]

У прикладі (5) спостерігається фінальна імплікація предиката, що виводиться з претексту: *Ne me reste qu'à ramasser deux pétards. Ce dont je.* Такі конструкції притаманні ідіостилю Сан-Антоніо, який актуалізує нетипові аграматизовані еліптичні конструкції для ускладнення

інтерпретації повідомлення та розпізнавання адресатом його комунікативної інтенції. Стрижнева пропозиція досліджуваного МПВ виглядає, імовірно, так: *ce dont je m'occupe* (прономінальний компонент *dont* дозволяє приблизно реконструювати мовну первинну структуру).

Усередині нумеральних висловлень, які пристосовуються до передачі інформації про кількість, відбувається "пересунення комунікативного фокусу на кількісне визначення субстантиву, внаслідок чого він відривається від показника кількості й отримує самостійну синтаксичну позицію" [9, с. 226]. МПВ із нумеральною головною лексею становлять атрибутивні, локативні та екзистенційні еліптичні конструкції:

(6) *Pour deux*. [7, с. 129]

(7) *A peu près trois cent cinquante*. [10, с. 171]

(8) *0,78, dit-il*. [5, с. 233]

В атрибутивному нумеральному МПВ (6) імплікується поліпредикативна пропозиція з детермінованим активним суб'єктом дії (*elle*), реституція якої є можливою завдяки претексту: *Elle donna la pièce au bonhomme – cela prit beaucoup de temps à cause de sa main – et elle lui demanda de faire servir quelque chose, même froid, dans la salle à manger. Pour deux*.

Мовленнєва реалізація стрижневої пропозиції (*elle lui demanda de faire servir quelque chose pour deux*) є семантично та структурно надмірною, оскільки вона становить еквівалентне представлення претекстуально актуалізованого комплексу референтів.

Локативне еліптичне МПВ з нумеральною головною лексею (7) містить імпліковану екзистенційну структуру (*il y en a*) з деміактивним недетермінованим актантом (*il*) та COD (прямим додатком) (*en*), який репрезентує субстантив (*kilomètres*). Письменник намагається передати розмовний стиль мовлення персонажів роману, імплікуючи предикативне

ядро реплік діалогічної інтеракції, оскільки воно легко відновлюється з ко(н)тексту:

- *Combien de kilomètres de Kharkov à Kiev?(...)*
- *A peu près trois cent cinquante.*

Останнє екзистенційне МПВ із конкретною локалізацією (експлікованою у претексті) та з нумеральною ключовою лексемою становить редукований трансформ первинної структури: *il y en a 0,78 pourcent* з імплікованою екзистенційною конструкцією та COD (*pourcent*), що реконструюються завдяки претексту та елімінуються автором з метою передати мовлення персонажів, в якому спостерігається компресія синтаксичних побудов:

- *Votre production baisse de 0,7 %, dit le chef. Qu'est-ce qu'il y a?*
- *Quatre machines hors circuit, dit Chick.*
- *A 0,8 vous êtes renvoyé, dit le chef de la production. (...)*
- *(Il y en a) 0, 78, dit-il.*

Отже, феноменологічно редуковані однобазові МПВ із прономінальною та нумеральною головними лексемами становлять ко(н)текстуально пертинентні мовленнєві інновації. Структурно-семантичні особливості та ко(н)текстуальне оточення таких актуалізованих еліптичних висловлень дозволяють зворотно реконструювати первинну структуру й обґрунтувати вибір мовцем синонімічної функціональної домінанти.

Література

1. Дейк ван Т. Язык. Познание. Коммуникация. / Т. ван Дейк. – М. : “Прогресс”, 1989. – 312 с.
2. Gineste M.-D. De la phrase à la proposition sémantique: un point de vue de la psychologie cognitive du langage / M.-D. Gineste // L'information grammaticale. – P. : Peeters, novembre 2003. – n°98. – P. 48–51.

3. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка / В.Г. Гак. – М. : “Высшая школа”, 2000. – 1220 с.
4. Perret J. Roucou / J. Perret. – P. : Éditions Gallimard, 1984. – 256 p.
5. Vian B. L'écume des jours / B. Vian. – P. : Société Nouvelle des Éditions Pauvert, 1998. – 320 p.
6. Pisier M.-F. Je n'ai aimé que vous / M.-F. Pisier. – P. : Éditions Grasset & Fasquelle, 1986. – 192 p.
7. Japrisot S. La dame dans l'auto avec des lunettes et un fusil / S. Japrisot. – P. : Éditions Denoël, 1980. – 318 p.
8. San-Antonio Bouge ton pied que je voie la mer / San-Antonio. – P. : Éditions Fleuve noir, 1982. – 224 p.
9. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл : Логико-семантические проблемы / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1976. – 384 с.
10. Laffitte J. Ceux qui vivent / J. Laffitte. – P. : Éditions Hier et Aujourd'hui, 1983. – 352 p.